

Vlastimil RUDOLF¹, Martina PEŘINKOVÁ²

**OBNOVA PAMÁTKOVÝCH ZÓN – MOŽNOSTI A OBJEM FINANČNÍ PODPORY
KULTURNÍHO DĚDICTVÍ VE VYBRANÝCH OBDOBÍCH V ČESKÉ REPUBLICE A
V OLOMOUCKÉM KRAJI**

**RESTORATION OF HERITAGE PRESERVATIONS AND ZONES – AVAILABILITES AND
VOLUME OF FINANCIAL SUPPORT OF RESTORATION OF CULTURAL SIGHTS DURING
SPECIFIC PERIODS IN CZECH REPUBLIC AND OLOMOUC REGION.CONTRIBUTION**

Abstrakt

Článek zaměřuje svou pozornost na objem financí, které jsou vkládány do vybraných programů využitelných při stavební obnově našich historických sídel (resp. jednotlivých památkově chráněných objektů). Jeho cílem je upozornit na výrazné výkyvy množství alokovaných prostředků v jednotlivých vybraných letech a na potřebu jejich navýšení.

Klíčová slova

Památková péče, památkové rezervace, památkové zóny, finanční podpora, dotační programy, historická sídla.

Abstract

This article aims to the volume of money, which are being invested into selected programs applicable for building restoration of our historical seats. Its goal is to point out the significant deviations of amount of allocated resources in single years and to the necessity of their increasing.

Keywords

The Heritage Preservation, Conservation area, Heritage zones, financial support, subsidy programs.

1 ÚVOD

Naše městské památkové rezervace (MPR) a památkové zóny (MPZ) zahrnují v sobě množství stavebních objektů, prohlášených za nemovité kulturní památky a rovněž řadu cenných objektů, které za nemovité kulturní památky (dosud) prohlášeny nebyly. Pro obě skupiny nemovitostí pak platí, že jejich vlastníci jsou omezováni ve svých právech s nimi svobodně nakládat a jsou na ně kladeny nároky v podobě zvýšených výdajů na jejich údržbu. Za této situace má stát, ve smyslu našeho právního řádu, povinnost poskytovat jim určité náhradní plnění.³ To se zpravidla uskutečňuje prostřednictvím odborné organizace státní památkové péče (Národního památkového ústavu) a spočívá v poradenství ve věci údržby, zpracování stavebně-historických a operativních průzkumů (SHP, OP), návrhů barevnosti apod., a to vše za režijní materiálové náklady (např. cenu xero kopií

¹ Mgr. Vlastimil RUDOLF, Katedra architektury, Fakulta stavební, VŠB-Technická univerzita Ostrava, Ludvíka Poděště 1875/17, 708 33 Ostrava-Poruba, tel.: (+420) 582 329 161, e-mail: vlastimil.rudolf@vsb.cz.

² Doc. Ing. Martina PEŘINKOVÁ, Ph.D., Katedra architektury, Fakulta stavební, VŠB-Technická univerzita Ostrava, Ludvíka Poděště 1875/17, 708 33 Ostrava-Poruba, tel.: (+420) 597 321 351, e-mail: martina.perinkova@vsb.cz.

³ Srov. [1]

výsledků zjištění, elaborátů SHP atp.). Takovýchto služeb se může dostat všem, avšak z kapacitních důvodů jsou preferováni vlastníci památek.

Další kompenzací je možné přiznání příspěvku nebo dotace na zvýšené náklady, tedy například položení konkrétního druhu krytiny a dorovnání rozdílu ceny mezi krytinou obvyklou a požadovanou. Na příspěvky není právní nárok, zákon hovoří pouze o tom, že „může být přiznáno“.⁴

Pro podporu vlastníků nemovitostí dnes existuje široké spektrum titulů finanční podpory různých poskytovatelů, které lze za určitých okolností kombinovat.

2 CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH VYBRANÝCH DOTAČNÍCH TITULŮ

2.1 Program „Záchrana architektonického dědictví (PZAD)“

Pro jednotlivé architektonické památky, které se nalézají v obzvláště špatném stavu, byl v roce 1995 vyhlášen „Program záchrana architektonického dědictví“, administrovaný Ministerstvem kultury České republiky. Jedná se o dlouhodobý program, jehož výhodou je možnost i opakovaného přidělování peněz, a to až do doby, než pomine ohrožení stavebních objektů. Vše je realizováno za předpokladu uchování autenticity památek.⁵

Tab. 1: Objem finančních prostředků v PZAD ve vybraných letech a v tis. Kč

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Objem finančních prostředků v tis. Kč	383.660	365.369	278.937	196.296	211.495	130.808	103.720	150.000	150.000

Ze zjištěných údajů je patrné, že celkový objem distribuovaných finančních prostředků v PZAD je výrazně proměnlivý. Varující je skutečnost, že ve sledovaném období největší množství prostředků obdrželi vlastníci kulturních památek v roce 2007, a od té doby prochází výše podpory značnými propady a mírnými navýšeními (turbulencemi), případně stagnací, jak je dobře patrné zejména při porovnání údajů z roku 2007 a 2013, ze kterého plyne, že za dobu sedmi let došlo k poklesu o 279 940 000 Kč, tj. o 72,97 %. **Tyto propady mají bez pochyby význačný dopad na plánování stavebních prací při obnově kulturních památek.** Rok 2015 prezentuje předpoklad vkládaných prostředků a znamená stagnaci. Změny zachycuje následující tabulka:

⁴ [2] § 16.

⁵ K autenticitě památek zejména: [3], [4] a [5].

Tab. 2: "Turbulence" ve výši příspěvků v PZAD, v tis. Kč a % ⁶

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Úbytek financí v tis. Kč	-	-18.291	-104.723	-187.364	-172.165	-252 852	-279.940
Meziroční rozdíl v tis. Kč	-	-18.291	-86.432	-82.641	15.199	-80.687	-27.088
Úbytek financí v %	-	-4,77	-22, 53	-48,84	-44,87	-66, 91	-72,97
Hodnota příspěvku mezi roky 2007 - 2013, v %	100	95,245	72,700	51,195	55,125	34,113	27,034

Výchozí hodnotou pro výpočty je údaj z roku 2007, tj. 383.660 000 Kč.

Jaké výše dosáhla podpora ze sledovaného programu v Olomouckém kraji v časovém rozpětí 2009–2013? To nám zprostředkuje následující tabulka:

Tab. 3: Výše podpory v Olomouckém kraji

Rok	Celkem v tis. Kč	Z toho MPR + MPZ	Podíl Olomouckého kraje (v %,)	Podíl MPR + MPZ v %
2009	4.400	1.500	1,577	0,538
2010	4.750	4.315	2,420	2,198
2011	6.550	1.960	3,103	0,928
2012	3.220	840	3,159	0,830
2013	2.800	1.200	2,699	1,156

Výchozí hodnotou pro výpočty je celorepublikový objem alokovaných prostředků v programu v roce 2009, tj. 278 937 000 Kč.

Srovnáním údajů zjišťujeme, že celková výše finančních prostředků nebyla příliš vysoká. Relativně nízký objem příspěvků lze interpretovat tak, že stav zdejších kulturních památek byl, ve srovnání se situací v jiných krajích (např. Ústeckém, Plzeňském ad.), uspokojivější. Aplikace PZAD se dále velmi málo projevuje v městských památkových rezervacích a městských památkových zónách. Údaje v % jsou vztaženy k celorepublikovému objemu prostředků (proto např. pro rok 2009 dosahují hodnot 1, 577 a 0.538 %). Dva sloupce (podíl Olomouckého kraje a podíl MPR + MPZ) jsou dány tím, že PZAD je využíván pro ohrožené památky jak v MPR a MPZ, tak i mimo ně.

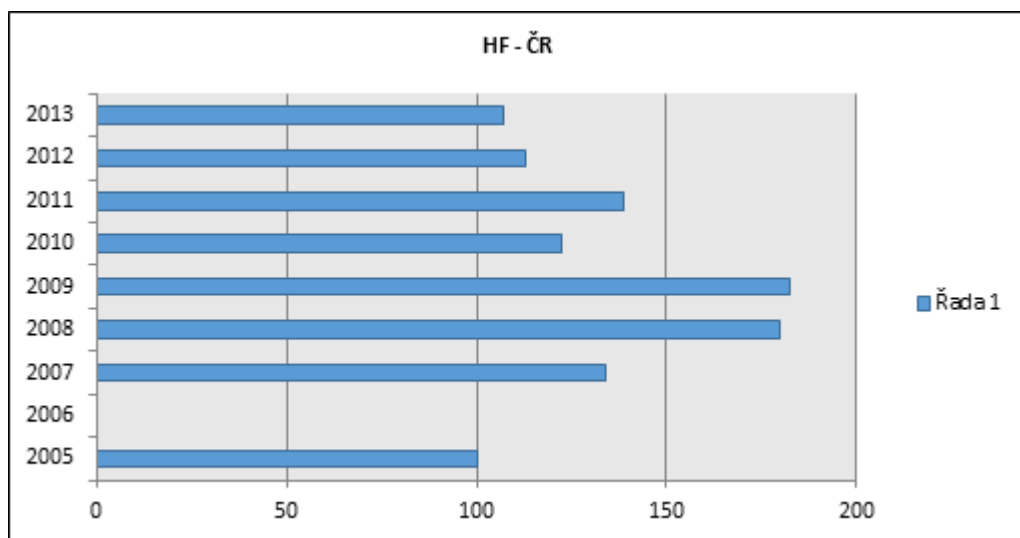
⁶ Výchozí hodnotou tabulky je údaj z roku 2007 (383 660 000 Kč) od něhož se odvíjí objem peněz vkládaných do programu v následujících letech (v tis. Kč). Druhý řádek pak uvádí pokles v jednotlivých letech oproti výchozí hodnotě, takže pokles mezi lety 2007-2008 činí 18 291 000 Kč, mezi lety 2008-2009 86 432 000 Kč atd. K úbytku docházelo prakticky ve všech letech, s výjimkou let 2010-2011, kdy byl zjištěn meziroční nárůst, který však sestupný trend snižování množství finančních prostředků v programu nezvrátil. Třetí řádek se váže k prvnímu a zachycuje meziroční změny v procentech, čtvrtý pak prezentuje celkový pokles oproti výchozímu stavu (taktéž v procentech).

2.2 Havarijní program (HF)

Dalším programem využitelným i v prostředí městských památkových rezervací a zón je „Havarijní program“. Prostředky zde shromážděné jsou určeny na záchranu nemovitých kulturních památek v havarijním technickém stavu, zejména na statické a celkové stavební zajištění, vč. restaurátorských prací, a na opravy krovů a střech (i s případným provedením klempířských a zámečnických prací, opravu komínů, korunní římsy objektu apod.).⁷ Žádosti jsou shromažďovány prostřednictvím jednotlivých územních odborných pracovišť Národního památkového ústavu.

Tab. 4: HF v celé ČR

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Částka v tis. Kč	55.000	61.711	73.820	98.839	100.371	67.394	76.300	61.994	58.932
Změny oproti výchozímu stavu (v %)	-	112,20	134,21	179,76	182,49	122,53	138,72	112,71	107,14
Meziroční rozdíl v %	-	12,20	22,01	45,55	2,73	-59,96	16,19	-26,01	-5,57
Částka, Olomoucký kraj (v tis. Kč)	x	x	x	5.792	7.286	3.582	4.400	2.780	2.780

Graf 1: Turbulence“ objemu financí v HF v % (celá ČR)

⁷ Výchozí hodnotou tabulky je údaj z roku 2005 (55 000 000 Kč) od něhož se odvíjí sledování objemu peněz vkládaných do programu (v tis. Kč). Druhý řádek tabulky přináší přehled o změnách oproti výchozímu stavu (v %). Třetí se váže k prvnímu a zachycuje meziroční změny (v %), čtvrtý prezentuje objem financí (a změny) v Olomouckém kraji (v tis. Kč).

Do roku 2009 se celkový objem finančních prostředků v HF (v celé ČR) zvyšoval.⁸ V roce 2010 došlo k výraznému propadu. Rok 2011 přinesl nadějný růst, ale již ten následující (2012) byl opět ve znamení výrazného propadu a rok 2013 na něj v tomto nepříznivém směru navázal tak, že jsme se vrátili téměř na stejné hodnoty, jako před devíti lety.⁹ Pokud sledujeme situaci v Olomouckém kraji, jsou finanční změny ještě více patrné, neboť pokles celkového objemu přidělené podpory při srovnání roku 2008 a 2013 činí 47,99 %, v případě roku 2009 a 2013 pak jen 38,15 % (tj. – 4.506 000 Kč).

Tab. 5: "Turbulence" objemu financí v HF (Olomoucký kraj)

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
v %	100	125,8	61,84	75,96	47,99	47,99

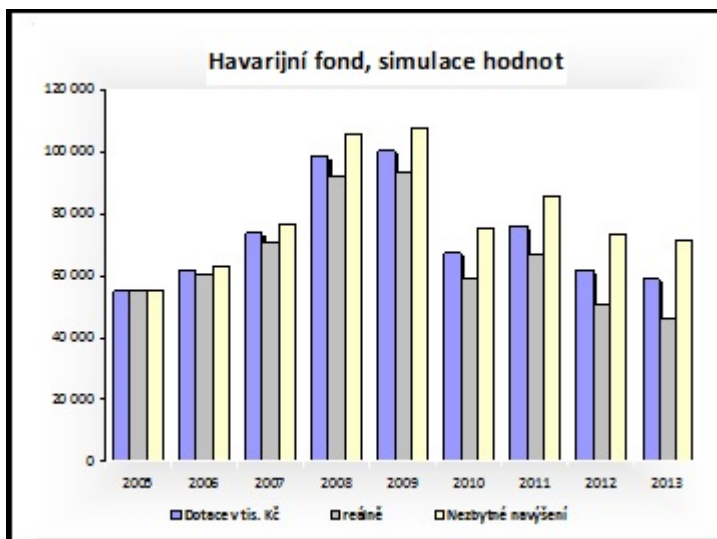
Tab. 6: Reálné propady hodnot financí v programu HF (celá ČR)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
V tis. Kč	55.000	61.711	73.820	98.839	100.371	67.394	76.300	61.994	58.932
Dopady Inflace v tis. Kč	0	1.370	-2.954	-6.605	-7.221	-8.154	-9.354	-11.478	-12.408
Reálně, v tis. Kč	55.000	60.341	70.866	92.234	93.150	59.240	66.940	50.516	46.524
Nezbytné navýšení v tis. Kč	0	63.081	76.774	105.444	107.592	75.548	85.654	73.472	71.340
Minimální nezbytná hodnota v tis. Kč	0	56.954	57.954	61.605	62.221	63.154	64.354	66.478	67.408
Přírůstky, ztráty + -	0	5.341	15.866	37.234	38.150	4.244	11.946	-4.484	-8.476

V roce 2013 bylo v programu alokováno reálně o 8 476 000 Kč méně v porovnání s rokem 2005, takže abychom bývali v roce 2013 dosáhli v objemu peněz úrovně roku 2005, bývalo by muselo být alokováno 71 340 000 Kč. V množství vkládaných peněz registrujeme setrvalý pokles (v roce 2014 bylo do HF vloženo 55 443 375 Kč, v roce 2015 pak již pouze 52 880 000 Kč).

⁸ Zdroj: [6].

⁹ zdroj: [7]

Graf 2: HF, simulace hodnot

2.3 Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón (PRMPR a MPZ)¹⁰

Je nejdůležitějším a základním programem, z něhož lze čerpat příspěvky na obnovu památek, nalézajících se v městských památkových rezervacích a zónách. Tato plošná ochrana bývá zpravidla ještě posílena vymezením ochranných pásem konkrétních lokalit¹¹. Program je založen na bázi participace finančního podílu státu, měst a vlastníků památek podle předem stanoveného klíče a poměrů. Částky, poskytované z daného programu, dosáhly za dobu jeho trvání celkové výše, jež se možná jeví překvapující, avšak ve srovnání s jinými výdaji ze státního rozpočtu vysoká není:

Tab. 7: Objem financí v Programu regenerace MPR a MPZ 1993–2015

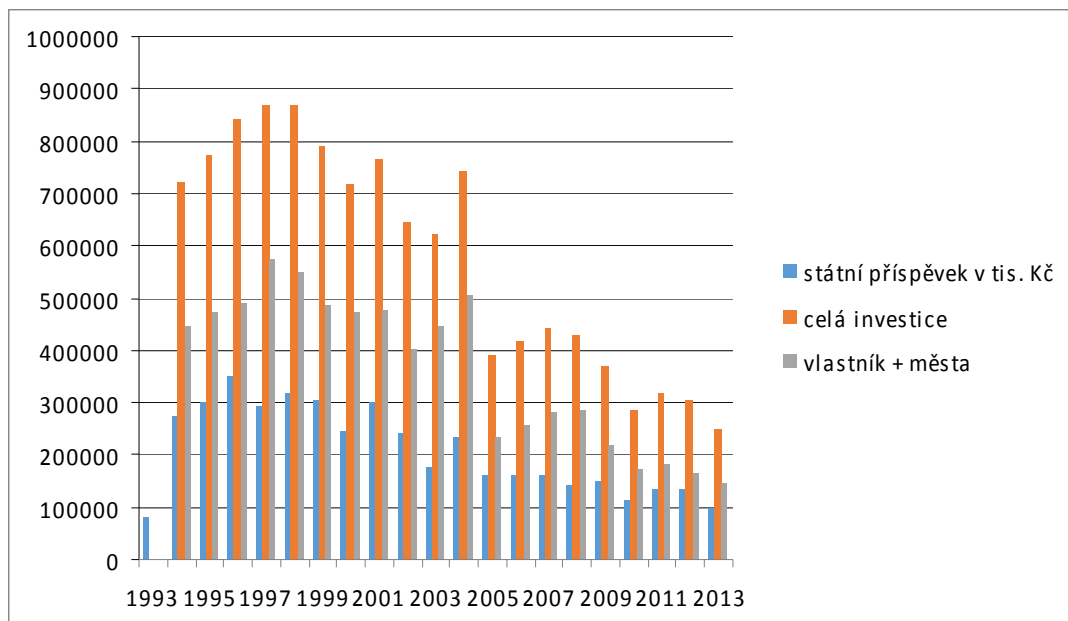
Plošná ochrana v letech 1993-2011 (v tis. Kč)	
MPR	1.631.057
MPZ	2.638.773
Celkem	4.267.820

V prvním roce fungování nového programu (1993) činila podpora 80 000 000 Kč. Následujícího roku došlo k optimistickému navýšení na 275 000 000 Kč. V roce 1996 se v programu nacházela nejvyšší částka, a to 350 000 000 Kč, poté procházelo vkládané množství peněz mírnějšími turbulentními až do roku 2005, kdy částka dosáhla výše jen 160 000 000 Kč a následně došlo ke stagnaci a pohybum, **aby v roce 2013 bylo alokováno pouze 100 000 000 Kč**. V dalším roce sice

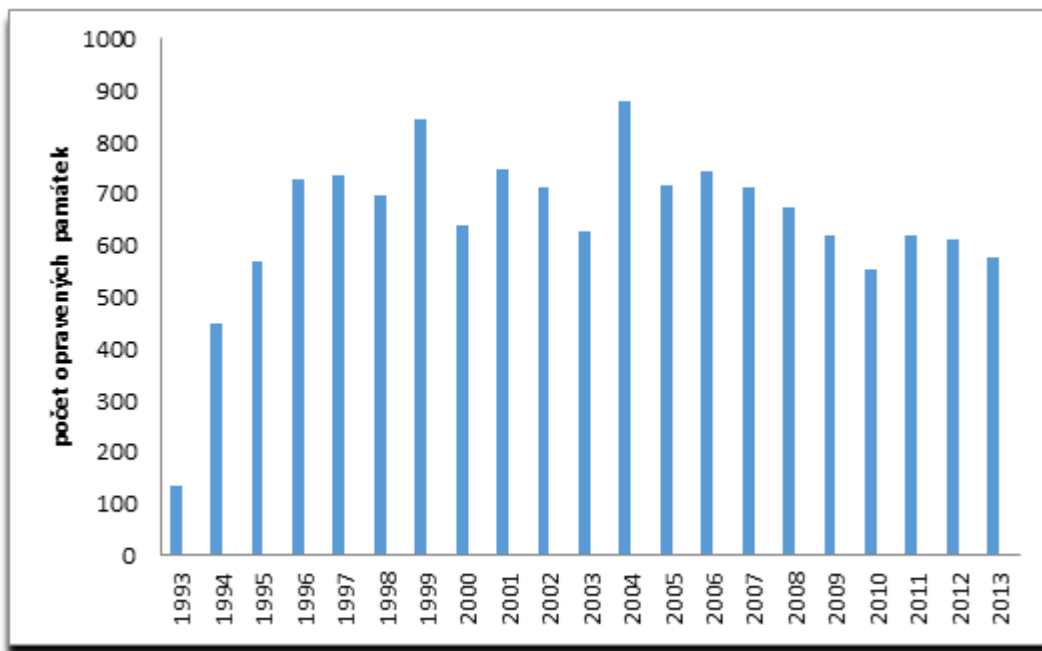
¹⁰ K rozvoji plošné památkové ochrany srov.[8]

¹¹ Srov. [9] [10] [11] [12]. Tam i další literatura.

došlo k navýšení na 140 000 000 Kč, avšak rok 2015 (při naplnění příslibu vložených peněz) přinese opět stagnaci. Znáznorněno graficky:

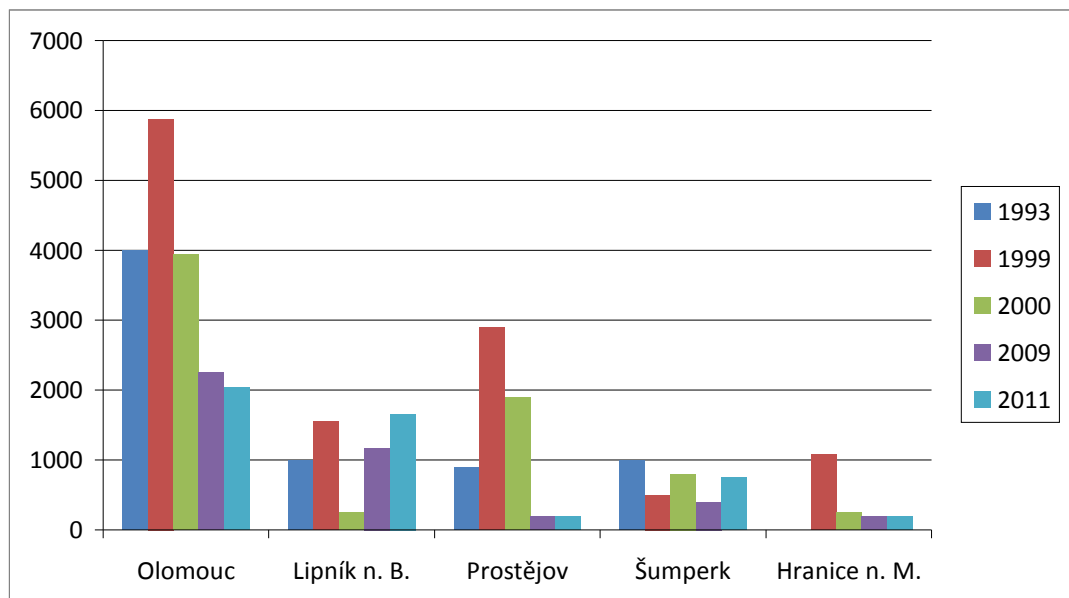

Graf 3: Vývoj výše podílů účastníků programu

Graf 4: Počty obnovených památek

Jak si vedl Olomoucký kraj při čerpání finančních prostředků z tohoto programu? Z dostupných údajů zjišťujeme, že městské památkové rezervace a památkové zóny v tomto kraji za sledované období vyčerpaly z programu 241 032 000 Kč, z toho 83 631 000 Kč MPR a 157 401 000 Kč MPZ.

Graf 5: Objem financí v Programu regenerace MPR a MPZ v Olomouckém kraji ve vybraných letech

Obě MPR Olomouckého kraje získaly z programu 83 631 000 Kč (Olomouc 63 145 000 Kč, Lipník nad Bečvou 20 486 000 Kč). Pokud jde o Olomouc, nabízí se otázka, zda v jejím případě uváděná částka odpovídá jejímu deklarovanému postavení v „hierarchii“ MPR, tj. druhé největší památkové rezervace u nás. Vycházíme-li z údajů (v Kč) vztahujících se k historicky i architektonicky cenným městům, jež jsou zároveň i velmi turisticky vyhledávaná, zjišťujeme, že: Brno čerpalo 82 000 000, Český Krumlov 79 908 000, Praha (1,2 a 5) 74 200 000, Tábor 73 340 000, Litomyšl 70 628 000, Kutná Hora 65 845 000, Olomouc 63 154 000, Lipník nad Bečvou pak 20 486 000. Ze shromážděných dat plyne, že objem vyčerpaných prostředků neodpovídá deklarovanému postavení Olomouce jako druhé největší MPR v republice, neboť ji předčila celá řada i menších měst. Nesoulad mezi podporou a deklarovaným postavením může být způsoben také tím, že požadavky vlastníků a objem prací byly v Olomouci menšího rozsahu než v jiných městech. Ověření této domněnky by si ovšem vyžádalo další podrobné zkoumání.¹²

2.4 Program pro restaurování movitých kulturních památek

Tento program je pro nás spíše marginální, neboť je ve stavebnictví využitelný jen ve značně omezené míře, a to např. při obnově některých fasád, jejichž součástí (sochařská výzdoba apod.) mohou být zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek samostatně jako movité kulturní památky. Z výše uvedených důvodů nesledujeme prostředky v něm vložené.

¹² [13] s. 372

2.5 Další zdroje podpor

Na tomto místě nelze nezpomenout příspěvky na obnovu kulturních památek prostřednictvím bývalých Okresních úřadů: např. Okresní úřad v Prostějově za dobu svého provozu v devadesátých letech minulého století až do roku 2002 rozdělil 30 miliónů Kč. Mimo to z kapitoly přednosty úřadu bylo v naléhavých případech (havarijní stav apod.) přiděleno dalších cca 20 miliónů Kč.¹³ Po zrušení Okresních úřadů nastalo po delší dobu v tomto směru „finanční vakuum“, než se etablovaly programy podpory na krajských úřadech (po schválení krajskými zastupiteli). Další podporu také poskytovala aktivní města, zejména na obnovu fasád, obnovu střešní krajiny aj. V Olomouckém kraji byl tímto příkladným městem např. Šternberk.

Pro velmi rozsáhlé akce se také nabízí využití např. integrovaného operačního programu (IOP), tzv. norských fondů, „peněz z Evropské unie“ ad. Objem prostředků, jež lze získat z v rámci dotyčných programů, šplhá do stovek miliónů korun českých. Avšak zároveň s lákavou možností získat prostředky se objevuje i hrozba nadměrných zásahů do autenticity památek.

3 ZÁVĚR

Z celé sledované problematiky podpory obnovy kulturních památek, potažmo našich historických sídel, lze vyvodit závěry uspokojivé i znepokojující. V obecné rovině můžeme být spokojeni s tím, že máme vytvořen systém podpory vlastníků nemovitých kulturních památek a nemovitostí za kulturní památky neprohlášených, avšak situovaných v území s plošnou památkovou ochranou, při jejich obnově. Zástupci měst a obcí se na semináři, jenž se uskutečnil 15. dubna 2014 v prostorách Poslanecké sněmovny České republiky¹⁴, vyjádřili k systému podpor v tom směru, že existuje vysoká efektivita státních dotací do obnovy památek: „Každá dotace do obnovy památek, vyvolá další spolufinancování ze strany měst a ostatních vlastníků památek. Vložená dotace se plně vrátí státu zpět formou DPH a odvodů sociálního a zdravotního pojištění a daně ze mzdy zaměstnanců firem provádějících obnovu památek.“ Zúčastnění zástupci dále požadovali zvýšení prostředků v Programu regenerace městských památkových rezervací a zón, ale i v ostatních programech Ministerstva kultury, neboť tím mj. dochází také k podpoře zaměstnanosti a růstu HDP a jedna koruna dotace do obnovy památek se projeví růstem HDP ve výši přibližně 2,50 Kč. Vyjádření zástupců historických sídel také podporuje zjištění, že objem vkládaných finančních prostředků soustavně klesá, případně stagnuje (to je znepokojující poznatek). Existují sice přísliby navyšování peněz pro kulturu až na 1% z ročního státního rozpočtu, jež pravidelně slýcháme již řadu let, změny ale nepřicházejí. Avšak i přes ne zrovna optimistický výhled je vhodné si připomínat, že budeme-li podporovat obnovu kulturního dědictví, zachováme si historickou paměť, podpoříme zaměstnanost (a prosperitu stavebnictví a dalších souvisejících oborů), a zabráníme tomu, aby se vracely zločiny proti městskosti tak, jak k tomu docházelo v době nedávné.¹⁵

LITERATURA

- [1] Judikatura ÚS 35/94, ze dne 23. 6. 1994 [on-line]. Dostupné z <http://kraken.slv.cz/I.US35/94>.
- [2] Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ze dne 30.3.1987, v platném znění.
- [3] LÁSKA, V. *Hodnota, autenticita a integrita stavebního díla minulosti – teorie a praxe*. Praha: Památky středních Čech, časopis Památkového ústavu středních Čech v Praze, ročník 14, číslo 2, 2000. s. 1-25. ISSN 0862-1586.
- [4] KROUPA, P. *Čas a autenticita památky*. Zprávy památkové péče, ročník 64, č. 5, Praha. 2005. s. 431 – 439. ISSN 1210-5538.

¹³ [14]

¹⁴ Závěry semináře ze dne 15. dubna 2014, dostupné z [15]

¹⁵ Srov. např. [16].

- [5] ŠTULC, J. *Autenticita památky a problém její rekonstrukce*. (Několik poznámek k věčně aktuálnímu tématu památkové péče). Zprávy památkové péče, ročník 61, č. 8, Praha, 2001. s. 242-247. ISSN 1210-5538.
- [6] Dotace [databáze on-line]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2015, dostupné z <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=430>).
- [7] KOLEKTIV AUTORŮ. *Koncepce památkové péče v České republice na léta 2011 –2016*, [databáze on-line] Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2015. dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-pamatkove-pece-v-CR-na-2011-2016.pdf>.
- [8] KIBIC, K. -VOŠAHLÍK. A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945 – 2010*, Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště. ISBN 978-80-87104-88-0.
- [9] RUDOLF V. – PEŘINKOVÁ, M. *Historic preservation and planar protection of Historical seats in Olomouc region*, In. PEŘINKOVÁ, M. – NEDVĚD M. (eds.). *Architecture in Perspective VI*, Pfaffikon: Trans Tech Publications, 2014. s. 122 – 125. ISBN – 13: 978-3-03835-323-2.
- [10] PEŠKOVÁ, Z. *The Revitalization of the Historic Centre of the Town Slany*, In. PEŘINKOVÁ, M. – NEDVĚD M. (eds.). *Architecture in Perspective VI*, Pfaffikon: Trans Tech Publications, 2014. s. 3 – 11. ISBN – 13: 978-3-03835-323-2
- [11] JANKOVEC, O. – BAROŠOVÁ, I. – VANÍČEK, J. *Tábor 1805-2003: proměny historického jádra města v 19. a 20. století*. Vyd. 1. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-85034-53-0.
- [12] VOŠAHLÍK. A. *Ještě k památkové ochraně vybraných sídel a krajiny*. In. Zprávy památkové péče. Ročník LVII, 1997, č. 2. s. 58-59. ISSN 1210-5538.
- [13] MATOUŠKOVÁ, K. *20 let programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, 1992 -2012*. Praha: Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, 2012. ISBN 978-80-905344-0-7.
- [14] Záznamy o finančních rozhodnutích pro památkovou péči Okresního úřadu v Prostějově. Příruční archiv Oddělení památkové péče SÚ Magistrátu města Prostějova, nesignováno.
- [15] Závěry, seminář v poslanecké sněmovně, 17.4.2014. [on-line], dostupné z <http://propamatky.info/cs/zpravodajstvi/cela-cr/pamatky-a-finance/v-poslanecke-snemovne-se-uskutecnil-seminar-pamatky-vydelavaji-/2038/>.
- [16] RUDOLF, V. *Kladno v padesátých až osmdesátých letech 20. století – žijící a umírající*. In. PEŘINKOVÁ, M.. *Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století*. Vyd. 1. Ostrava: Stavební fakulta, Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava v nakl. Gasset, 2012, s. 112-120. ISBN 978-80-87079-26-3.

Oponentní posudek vypracoval:

Doc. Ing. Zdenka Lhotáková, CSc., Ústav stavitelství, Fakulta architektury, VUT v Brně.

PhDr. Ing. Jaromír Olšovský, Ph.D., Ústav historických věd, Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě, Slezská univerzita v Opavě.